

**Відповіді до завдань II етапу
Всеукраїнської учнівської олімпіади з історії
у 2024-2025 навчальному році**

10 клас

Завдання I

Напишіть невелику статтю (до 2-х сторінок) для історичного збірника «Диктатори XX століття» на тему «Корпоративна держава Беніто Муссоліні: ідея та реальність».

Орієнтовна відповідь.

В основу економічної політики фашистів було покладено ідею створення «корпоративної держави» на засадах «класового миру».

Власне її автором був не Б. Муссоліні, а один з ідеологів фашизму поет Габріель д'Анунціо. Саме він створив перші корпорації в загарбаному в 1919 р. місті Ф'юме.

На початку дуче досить розпливчато заявляв, що корпорації мусять взяти на себе функції парламенту з економічних питань. У цілому, суть задуму полягала в тому, що соціальний мир нібито настане тоді, коли в італійській економіці почнуть діяти фашистські картелі й синдикати, об'єднані в корпорації.

Згодом він утворив спеціальне міністерство корпорацій для регулювання економічного життя країни. Для усунення конфліктів між робітниками і підприємцями 1927 р. було прийнято Хартію праці, за якою професійні спілки було підпорядковано державним органам під контролем фашистів і включено до галузевих корпорацій.

Офіційно же курс на створення «корпоративної держави» було проголошено в 1934 р. В економіці почали діяти фашистські синдикати й корпорації, об'єднані в конфедерації. До їхнього керівництва входили партійні чиновники, представники фашистських профспілок і підприємці.

Загалом в основних галузях економіки було створено 22 національні корпорації, а на середину 30-х рр. Практично усі італійці стали їхніми членами. Як заявляв Б. Муссоліні, «фашистська держава може бути лише корпоративною, або вона не буде фашистською».

Корпорації схвалили заборону страйків і 40-годинний робочий тиждень, контролювали укладення колективних трудових договорів, розглядали конфліктні ситуації, надавали фінансову підтримку профспілкам.

На середину 30-х рр. фашистські профспілки об'єднували 4 млн. чол. і завдяки численним пільгам та успіхам в організації дозвілля робітників набули великої популярності. До того ж фашистам вдалося зробити те, на що не спромоглися попередні уряди – скоротити безробіття (з 240 до 100 тис.).

У галузі економіки та соціальних відносин фашисти вжили заходів для залучення капіталовкладень у промисловість, провели широке роздержавлення, провели вдалу грошову реформу (цьому сприяли значні кредити із США, зокрема позика від банківського дому Моргана у 100 млн. дол.). У 1929 р. рівень промислового виробництва перевищив довоєнний на 40%, виробництво сталі зросло на 84%, електроенергії – на 100%.

Проте корпорації не виконали покладених на них завдань. Так само провалилися проголошені Б. Муссоліні численні «битви»: «битви за урожай», «битва за народжуваність» і навіть «битви» проти... горобців.

Завдання II

Історик Ярослав Грицак, у своїй праці «Нарис історії України. Формування модерної нації XIX-XX століття» про вплив війни на формування національної свідомості селянства, написав:

«... Одягнені у військові мундири, селяни не цілком розуміли заради чого їх покликано на фронт і кинуто у земляні окопи? Від них очікувалося, що вони повинні віддати своє життя за монарха і батьківщину. Але що було їхньою батьківщиною? Ті, що походили з «глибинки», ототожнювали себе не з певною нацією, а з губернією або повітом, в якому проживали до мобілізації. Ця ситуація не була специфічно російською, українською чи білоруською. Подібна проблема (хоча, зрозуміло, не в таких розмірах) стояла і перед тими державами, в яких успішніше склалися справи з перетворенням «селян на націю» – Францією, Англією, Німеччиною. Війна «усвідомлювала» селян і в інший спосіб. У складі імперських армій вони завоювали території, населення яких говорило тією самою мовою, співало схожі пісні і мало подібні традиції. Такі контакти прискорювали кристалізацію національної ідеї. Відомий український письменник 1920-х років Микола Куліш уперше познайомився з українським національним рухом, перебуваючи на австрійському фронті у Галичині. Євген Чикаленко згадував про солдата, який перейшов із російської на українську мову після зустрічей з галицьким населенням. Він також стверджував, що після окупації Галичини і Буковини продаж українських книжок у підросійській Україні зріс до нечуваних раніше масштабів. З іншого боку, галичани, потрапивши у результаті воєнних операцій на Волинь у 1916-1917 роках, організовували там національні школи і поширювали національно-державну ідею серед місцевого населення».

Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації XIX-XX століття. Київ, 2019. С. 196.

Поміркуйте, чому Перша світова війна посилила значення національного питання. Що має на увазі історик, коли стверджує, що «Перша світова війна привела до виникнення в Україні суспільства нового типу»?

Орієнтовна відповідь.

Перша світова війна посилила значення національного питання через масштабні соціальні, політичні та економічні зміни, які вона спричинила. Існує кілька ключових причин, чому Перша світова війна загострила національну проблему і сприяла виникненню нових форм національної свідомості та суспільних структур.

Під час війни мільйони людей були мобілізовані на фронті, і це включало значну частину селянства. Багато з цих людей раніше були ізольованими від політичних чи національних рухів. Під час війни вони не змогли контактувати з іншими регіонами, соціальними групами та народами, що викликало переосмислення їхньої ідентичності. Солдати з різних частин імперії вперше почали розуміти себе не просто як жителів певного села чи регіону, але як частину більшої національної спільноти.

Війна дала можливість багатьом солдатам стикнутися з іншими національними групами, а також з ідеями націоналізму. Наприклад, українські солдати з підросійської України, перебуваючи в Галичині, де національний рух був більш розвиненим, почали розуміти важливість української мови, культури та ідеї незалежної держави. Як згадує Я. Грицак, навіть один із солдатів почав говорити

українською після контактів із галицьким населенням. Таким чином, війна сприяла поширенню національних ідей серед широких мас.

Після війни у багатьох країнах Європи зросло прагнення до національної державності. Це було особливо актуальним для країни, яка була частиною багатонаціональних імперій. В Україні війна стала каталізатором активізації національних рухів, що згодом призвело до створення Української Народної Республіки (УНР) та боротьби за незалежність. Прагнення до національного самовизначення сталося з головних політичних сил у воєнний період.

На нашу думку, коли Ярослав Грицак говорить про «суспільство нового типу», він має на увазі ті соціальні та політичні зміни, які відбулися в Україні внаслідок війни. Це кілька аспектів:

1. Політизація населення: до війни значна частина українського населення, особливо селянство, була політично пасивною і мало цікавилася національними питаннями. Однак війна, політична нестабільність і соціальні потрясіння стимулювали активну участь у політичних процесах. Повернення солдатів із фронту та їхній досвід також сприяли поширенню політичних ідей.

2. Зростання національної свідомості: завдяки війні та контактам із національними рухами в різних регіонах серед українців почали формуватися розуміння національної єдності. Люди почали сприймати себе не лише як підданих імперії, а як частину окремої національної спільноти з власною культурою, мовою та історією.

3. Соціальна мобільність і нові еліти: війна дала поштовх до змін у соціальній структурі суспільства. Багато людей отримали нові можливості для соціального підйому, зокрема через участь у військових діях, громадських рухах або державному управлінні. З'явилася нова національна свідомість інтелігенції, яка розвивала важливу роль у формуванні національних рухів і державотворення.

Таким чином, війна створила умови для створення нового українського суспільства, яке було активнішим, політично свідомим і відкритим до ідеї національної незалежності. Це суспільство вже не було частиною старих імперських структур, а прагнуло власної національної ідентичності та держави.

Завдання III

Укладіть політичний портрет Наполеона Бонапарта. Який вплив мала діяльність Наполеона на подальший історичний розвиток України?

Орієнтовна відповідь.

Наполеон Бонапарт – видатний політик і державний діяч, який зробив великий внесок у світову історію. Він народився 15 серпня 1769 року на Корсиці, у сім'ї незаможного адвоката. Змалку Наполеон проявляв великий інтерес до вивчення військової стратегії та політики, що поклало початок його успішній кар'єрі.

Однією з найсильніших сторін Наполеона Бонапарта була його велика військова та стратегічна майстерність. Він був геніальним полководцем, який зумів створити одну з найсильніших армій свого часу. Під його командуванням Французька республіканська армія здобула чимало перемог, включаючи славетну битву при Аустерлиці, де армія Наполеона розгромила австро-руську коаліцію. Наполеон також упровадив новітній військовий устрій, створивши Центральну штаб-квартиру, що дозволило забезпечити ефективне керівництво армією.

Ще однією сильною стороною Наполеона як політика була його здатність до реформ. Він провів численні політичні, соціальні та адміністративні реформи, які дали поштовх для модернізації Франції. Він впровадив Кодекс Наполеона, що став основою сучасного цивільного права. Упровадження цього кодексу сприяло стабілізації правової системи країни та сприяло розвитку поняття рівності перед законом.

Однак, серед слабких сторін Наполеона можна виділити його імперську амбіцію та агресивну зовнішню політику. У результаті своїх завоювань, Наполеон прагнув створити Європейську імперію, що призвело до війни з багатьма країнами. Це призвело до великих людських жертв і зруйнування багатьох міст та сіл. Крім того, Наполеон здійснював політику анексії, в результаті чого багато країн опинилися під контролем Франції.

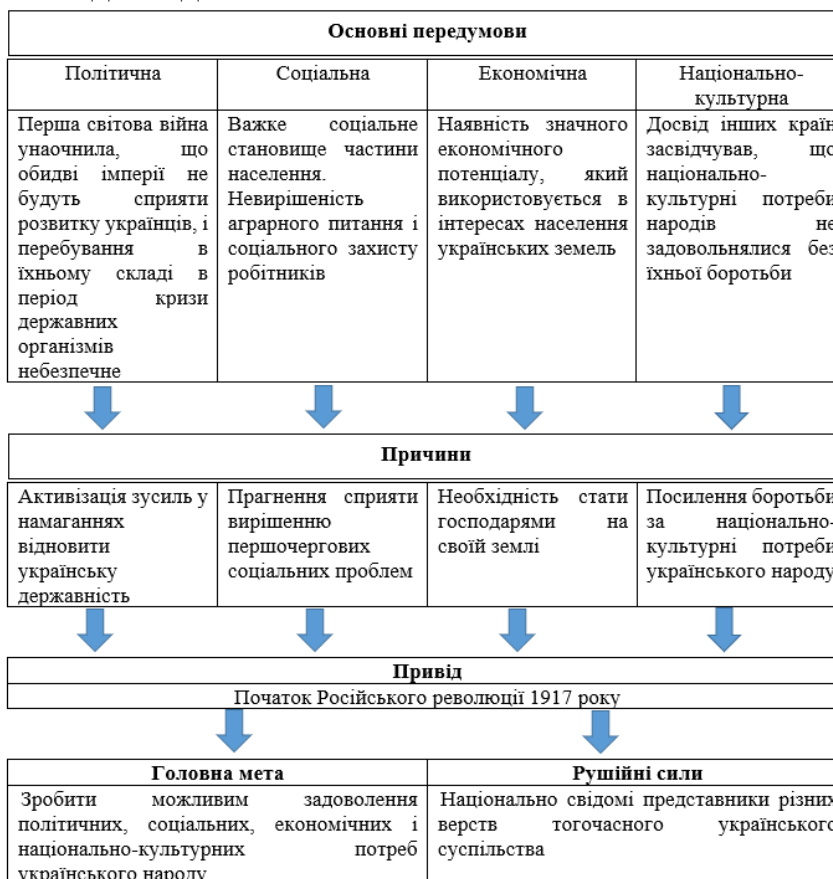
Також, слабкою стороною Наполеона можна вважати його недостатню увагу до економічних проблем країни. Він зосереджувався на воєнних завоюваннях і розширенні імперії, не вкладаючи достатньо зусиль у розвиток економіки Франції. Це призвело до зростання бюджетного дефіциту та збільшення податків для населення.

У підсумку, Наполеон Бонапарт був видатним політиком і державним діячем, який мав свої сильні та слабкі сторони. Його військова геніальність і здатність до реформ сприяли модернізації Франції, але його імперські амбіції та недостатня увага до економічних проблем країни призвели до великих втрат і нестабільності в країні. Усе це робить Наполеона одним із найконтроверзніших політичних діячів в історії.

Завдання IV

Укладіть таблицю «Передумови та причини Української революції 1917-1921 рр.».

Орієнтовна відповідь.

Завдання V

Дайте визначення поняттям.

- Національно-територіальна автономія;
- «Українізація» армії;
- «Вільне козацтво»;
- Тоталітарний режим;
- Соціальна революція.

Відповідь.

Національно-територіальна автономія – можливість національної спільноти здійснювати самоуправління на певній території та самостійно вирішувати питання в межах, передбачених загальнодержавним законом (конституцією).

«Українізація» армії – процес утворення українських національних збройних формувань із частин російської армії в роки революції.

«Вільне козацтво» – українські добровільні військово-міліційні формування, створені для захисту інтересів народу й охорони правопорядку в Україні в 1917-1918 рр.

Тоталітарний режим – політичний лад, за якого державна влада зосереджується в руках певної групи (найчастіше політичної партії), що знищує демократичні свободи, цілком підпорядковує всі сфери життя своїм інтересам та утримує контроль над суспільством методами терору, політичного й духовного пригнічення.

Соціальна революція – глобальне протиборство коаліцій держав із застосуванням засобів збройного насильства. Що охоплює велику частину країн світу.

Завдання VI

З есе І. Лисяка-Рудницького «Українці в Галичині під австрійським пануванням» Напередодні Першої світової війни... польсько-українські стосунки були головною внутрішньою проблемою Галичини. Боротьба між двома спільнотами, що відкрито вибухнула 1848 р., точилася з дедалі більшою напругою і люттю з року в рік і з десятиліття в десятиліття. Конфлікт відбивався не лише на тих частинах польського та українського народів, які проживали в Австрійській імперії, але мав також фатальний вплив на історичну долю Польщі й України взагалі...?

Наведіть приклади того, як відбувалося україно-польське протистояння в Галичині на початку ХХ ст.

Орієнтовна відповідь.

Весна народів (1848) активізувала прагнення двох конкуруючих етносів Галичини – українців і поляків набути широких політичних прав. Погляди більшості польських політиків кінця ХІХ-початку ХХ ст. базувалися на переконанні у необхідності відродження польської держави у її історичних кордонах, де українські землі будуть органічною часткою Речі Посполитої. Напередодні Першої світової війни ідея набула свого завершеного вигляду. Згідно з нею, українцям, як народу «неісторичному», «недержавному», відмовлялося в праві на свою державу.

Обґрунтовуючи свої погляди, націонал-демократи доводили, що українці за останні століття нічим не виявили себе ні державно-політично, ні культурно, були

пасивним, інертним елементом, нездатним до самостійного державно-творчого життя.

Боротьба за реформу виборчої системи до крайового галицького сейму та австрійського парламенту.

Політична боротьба між українцями та поляками загострювалася під час виборів до крайового сейму або Державної ради. У центрі громадського життя Галичини знаходилася виборча реформа, яка передбачала скасування дискримінаційної системи представництва через курії і введення загального, прямого, таємного голосування. Під тиском демократично налаштованих груп населення Австро-Угорщини та революційних подій в Росії у 1907 р. була проведена виборча реформа до австрійського парламенту – рейхсрату. Щоправда, внаслідок махінацій з виборчими округами голоси українців й поляків розподілилися нерівномірно: на 1 місце в парламенті припадало 52 тис. поляків та 102 тис. українців.

Не менш важливим було питання реформування виборчої системи до крайового сейму. Польська сторона, яка мала практично усі права і привілеї в місцевому сеймі, не збиралася ними поступатися. Українські депутати сейму, щоб домогтися поступок, йшли навіть на крайні випадки т. зв. музичної обструкції у 1910-1912 рр., коли «озброєні свистками, трубами й барабанами» вони піднімали такий гвалт, який повністю блокував діяльність сейму.

У лютому 1914 р. було здійснено реформу крайового статуту Галичини та затверджено закон про вибори до сейму, який частково задовольняв українські вимоги і створював шанс розпочати новий етап у польсько-українських стосунках. Вибух Першої світової війни зашкодив здійсненню цих планів.

Дискусії щодо заснування у Львові українського університету.

Початок XX ст. в історії Львова був періодом активізації студентського руху та загострення відносин між українським і польським студентством.

Прагнучи змінити ситуацію на краще, українські студенти ще у 1899 р. на вічі висували ідею створення окремого українського університету. З цього часу між українським і польським студентством Львова починається відкрите протистояння.

Ці польсько-українські конфлікти в їх результаті мали катастрофічні наслідки для обох народів. Польсько-український конфлікт був насправді головною причиною втрати національної самостійності і Україною і Польщею в XX ст.